

*Коцюба Р. О.,**кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
Інституту законодавства Верховної Ради України*

ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ІМПЕРАТИВІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Статтю присвячено висвітленню наукової думки про права людини з огляду на правовий потенціал конституції та новітні конституційно-правові механізми як дієвих інструментів убезпечення людства від ядерного апокаліпсису, визначенню імперативів конституційного забезпечення ядерної безпеки як принципів регулювання ядерно-правових відносин, гарантування прав людини, які слід розглядати через призму конституційного ладу та забезпечення прав людини на ядерну безпеку, що потребують міжнародно-правового регулювання.

Ключові слова: ядерна безпека, імперативи, право людини на ядерну безпеку.

Постановка проблеми. У зв'язку з порушенням державного суверенітету та територіальної цілісності України дослідження комплексних питань гарантування прав людини конституційного стало пріоритетним напрямом розвитку науки конституційного права. Для України вирішення питання ядерної безпеки, насамперед забезпечення прав людини, набуває дедалі більшої актуальності у світлі вітчизняного досвіду та розширення участі України в міжнародному співробітництві у сфері ядерної безпеки. Попри важливість і актуальність зазначеної проблематики, конституційно-правовий аспект безпеки використання ядерної енергії та забезпечення ядерної безпеки певною мірою залишився поза рамками комплексних наукових досліджень.

Метою дослідження є висвітлення наукової думки про права людини з огляду на правовий потенціал конституції та конституційно-правових механізмів як дієвих інструментів убезпечення людства від ядерного апокаліпсису.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі людського буття критерієм демократичного суспільного розвитку став рівень дотримання прав і свобод людини. Повсюдне втілення ідей про права людини в правовий вимір нашого життя відбулось значною мірою за допомогою міжнародно-правового регулювання цих відносин та, як наслідок, їх запровадження в конституційне законодавство більшості країн світу.

Набуття Україною незалежності ознаменувало початок формування нового типу суспільних відносин, побудованих на принципах всебічного забезпечення прав і свобод людини, в яких єдиним джерелом влади та носієм суверенітету є Український народ. За Конституцією людина, її життя, здоров'я та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, права та свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави в гуманітарній сфері, що відповідає європейським та загальносвітовим стандартам. На конституційному рівні в Україні було закріплено відносини стосовно забезпечення безпеки з належним урахуванням існуючих для її народу наслідків використання ядерної енергії. На державу було покла-

дено обов'язок дбати про екологічну безпеку, про подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу.

Таким чином, розвиток конституційних засад із початку 90-х років (з урахуванням Декларації про державний суверенітет України) означив зародження та утвердження в національному праві суспільних відносин якісно нового конституційного рівня регулювання відносин ядерної безпеки, що сформувалися не тільки у сфері використання ядерної енергії, а й у сфері забезпечення права людини на ядерну безпеку.

Комплексне дослідження права людини на ядерну безпеку в Україні передбачає вироблення концептуальних підходів з урахуванням загальних проблем розуміння прав і свобод людини в сучасній науці конституційного права. Зокрема, йдеться про різнобічність підходів до прав і свобод людини. Очевидно, що уявлення про них формуються залежно від розуміння права в цілому, філософії права, теорії держави тощо, і різні юридичні школи представляють власні підходи до інтерпретації прав людини.

Загалом у вітчизняній науці конституційного права інтерпретація конституційних прав і свобод людини відбувається через теорію суб'єктивного права. Це зумовлюється тим, що, характеризуючи різні підходи стосовно розуміння конституційного суб'єктивного права, сучасні вчені звертаються до поглядів дослідників проблеми прав особи, що були характерні для 70–80-х років радянського періоду [1, с. 17]. Серед них немало таких, хто, посилаючись на літературу Російської імперії початку ХХ століття стосовно інтерпретації тодішнього суб'єктивного права, оцінюють і кваліфікують основні конституційні права як суб'єктивні.

Відповідно до вищевказаного конституційні права людини і громадянина визначаються сучасними дослідниками як певні можливості суб'єкта конституційно-правових відносин, юридичних можливостей особи щодо задоволення своїх інтересів і потреб, виходячи з рівня розвитку суспільства, можливостей одержати від держави певне матеріальне чи нематеріальне благо (право на працю, на соціальний захист, на освіту тощо) [2, с. 70]. У цьому контексті розглядається й поняття свободи людини і громадянина як можливості вибору типу соціальної поведінки для досягнення своєї мети, що детермінована соціально-політичним середовищем, певними суспільними правилами.

Інші вчені дійшли висновку про те, що суб'єктивні права в сукупності означають сферу свободи особи, тобто межі офіційно визнаної та гарантованої автономії, самостійності [3, с. 76].

Деякі вчені ототожнюють права і свободи або відзначають умовність різниці між ними [4, с. 135; 5, с. 76]. Наприклад, конституційні права та свободи людини в Україні – це встановлені Українською державою й закріплені в її Конституції та інших законах певні можливості кожного громадянина вибирати вид своєї поведінки, користуватися економічними й соціально-по-

літичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах [6, с. 74].

З огляду на існування зазначених різнобічних поглядів і визначень варто підтримати висновок, що в українському конституційному праві немає сталого науково обґрунтованого уніфікованого підходу до визначення цих понять на конституційному рівні [7, с. 115].

Доцільно навести усталені точки зору на визначення прав і свобод людини, що сформувалися на науково-теоретичному рівні. Якщо їх узагальнити, то, на нашу думку, можна виділити такі особливості розуміння прав і свобод людини. Перша з особливостей, яка має найбільше прихильників, виявляється в їх тлумаченні як можливостей індивіда.

Вітчизняний вчений П.М. Рабінович визначає права і свободи людини як її певні можливості, необхідні для її існування та розвитку у конкретно історичних умовах, які об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і мають бути загальними та рівними для всіх людей [8, с. 7]. Поняття прав і свобод людини формується через суб'єктивні права, що виражають не потенційні, а реальні можливості індивіда, закріплені в Конституції та законах, сукупністю яких і є права і свободи людини [9, с. 33; 10, с. 53–56].

Права і свободи людини – це передбачені правовими нормами можливості, якими наділена особа, а в об'єктивному розумінні – це система міжнародних і національних правових норм, що закріплюють правовий статус особи, правила взаємовідносин між людьми, відносини особистості (громадянина) і держави [11, с. 30].

Подальша особливість розкриває поняття прав і свобод людини як певних вимог (зазіхань), спрямованих на створення мінімуму необхідних життєвих умов людського існування [12, с. 19–31]. Можна виокремити і таку особливість, яка відображає ідеологічну мету існування прав і свобод людини, а саме що ідея прав людини сформувалася як певний правовий ідеал, на досягнення якого орієнтований розвиток національного законодавства, а способами забезпечення його є загальні принципи права [13, с. 25].

Конституційно-правове розуміння прав і свобод людини пов'язане зі складними процесами становлення та розвитку інститутів громадянського суспільства і правової держави в Україні, що потребує критичного перегляду ряду домінуючих у нещодавньому минулому ідеологічних стереотипів, які відкидали цивілізаційну і культурну багатоманітність ідей конституціоналізму, відповідних поглядів, концепцій, теоретичних традицій [14, с. 4].

Вітчизняною наукою конституційні права і свободи людини розглядаються переважно в системі правового статусу особи. Так, інститут права і свободи людини є одним із найважливіших інститутів правового статусу особи [7, с. 111–165, 178–197]. Однак слід зауважити, що і тут виявляється ряд невирішених проблем у правовому регулюванні прав і свобод людини і громадянина як предмета дослідження науки конституційного права, серед яких відзначається непослідовність досліджень засад конституційно-правового регулювання статусу людини і громадянина [15, с. 24–37].

У науці постійно звертається увага на співвідношення двох понять – «конституційний статус» і «засади правового становища особи». Між цими поняттями існує єдність, яка полягає в спільності вихідних положень: обидва спираються на одні й ті самі підвалини; а також відмінність: якщо конституційний статус включає лише конституційні положення (норми), то за-

сади статусу поряд із ними розвиваються і конкретизуються в поточному законодавстві [15, с. 163].

У цьому контексті сформувалися з певними відмінностями один від одного і підходи до визначення структури елементного складу конституційно-правового статусу людини і громадянина. Вчені відзначають, що до структури конституційного статусу людини і громадянина входять: конституційні принципи правового статусу, громадянство, загальна правосуб'єктність, основні права, свободи та обов'язки, гарантії правового статусу [16, с. 73–74]. Інші вчені виокремлюють: статусні правові норми і правові відносини, громадянство, правові принципи і юридичні гарантії, правосуб'єктність, суб'єктивні права, свободи і юридичні обов'язки, законні інтереси, юридичну відповідальність [17, с. 133; 18, с. 153]. Є і такий підхід, що включає: правові принципи, громадянство, основні права свободи та обов'язки, гарантії правового статусу, юридична відповідальність [19, с. 78–88].

Н.Г. Шукліна під конституційно-правовим статусом людини і громадянина розуміє встановлену Конституцією та іншими законами систему конституційного характеру юридичних параметрів (громадянство, правоздатність, принципи, права, свободи та обов'язки і їх гарантії), яка визначає правове становище людини і громадянина в соціумі на конкретному етапі суспільно-політичного розвитку держави [15, с. 388]. На нашу думку, запропоноване визначення можна вдосконалити шляхом виокремлення ще й статусу суспільства, в середовищі якого перебуває індивідуум та діяльність якого впливає на становище людини.

Ю.Н. Тодика під правовим статусом особи розуміє зліпок її соціального положення, яке в суспільстві характеризується системою реальних соціальних можливостей у життєдіяльності індивіда, спрямованих на задоволення їх потреб та інтересів [20].

У цьому аспекті є й точки зору на правовий статус особи як на юридично оформлене і закріплене становище людини в державі і суспільстві, юридично визначений зв'язок особи з державою. Основний зміст правового статусу людини і громадянина визначає система прав і свобод, встановлена конституцією [2, с. 68–69].

Правовий статус особи – це реальне, конституційно визначене становище особи в її взаємовідносинах із державою, суспільством. Конституційні права і обов'язки виражають основний зміст правового становища людини, громадянина [4, с. 134–135].

Вчені констатують, що у зв'язку з відсутністю єдності погляду на визначення конституційного, правового чи конституційно-правового статусу особи суттєвою проблемою в науці конституційного права стало ототожнення інститутів прав і обов'язків із правовим статусом [15, с. 160].

Таким чином, можна зробити висновок, що, з одного боку, згідно з наведеними підходами конституційні права і свободи людини розглядаються через правовий статус особи, який відображає «зв'язок» людини з державою, а отже, її правове становище в державі. З іншого боку – «взаємовідносини» з суспільством, однак без конкретного юридичного розкриття таких зв'язків. Інші вчені стверджують, що правовий статус особи стосується лише якості людини і громадянина, зв'язків особи лише з державою, а не із суспільством у цілому [5, с. 65]. Нерідко висловлюється думка про те, що система конституційних прав, свобод і обов'язків людини – це їх сукупність, що характеризується наявністю внутрішніх зв'язків, послідовністю роз-

ташування і єдністю, які визначаються принципами правового становища людини в державі [5, с. 76–77].

У цьому аспекті формуються певні підходи до розуміння прав і свобод людини як основи конституційного ладу держави. Так, вчені пов'язують права людини з державою правовою, конституційною, соціальною тощо та її обов'язком їх забезпечувати. Наприклад, суть держави як правової форми організації функціонування публічної влади і водночас як конституційної інституції громадянського суспільства розкривається за допомогою набору ознак: держава – гарант безпеки кожного її члена та всіх разом; правова держава; демократичний порядок організації та здійснення державної влади; соціальна держава; екологічна держава, а з розвитком суспільства, зростанням багатоманітності потреб, ускладненням соціальних зв'язків в орбіту конституційного регулювання включалися все нові й нові сфери його життєдіяльності (економічна, соціальна, духовна, екологічна)...наприкінці ХХ століття стали окреслюватися вимоги майбутніх гарантій. Вони стосуються навколишнього середовища і життєвих прав, забезпечення соціальної, екологічної та військової безпеки [14, с. 11–12].

Відповідно, у фундамент концепції конституційного ладу України покладено ідею природних та невідчужуваних прав і свобод людини і громадянина, які розкриваються через систему принципів конституційного ладу: права і свободи як вища цінність, правова державність, соціальна державність тощо [5, с. 51].

Особливу увагу в аспекті розуміння прав і свобод людини необхідно приділити позиції, висловленій в праці Тодики Ю.Н., Супрунюка Є.В., в якій на теоретичному рівні обґрунтовується думка про те, що проблема забезпечення прав громадян виходить на більш загальну проблему – співвідношення влади народу й окремих гілок державної влади [21, с. 103]. Права людини та народний суверенітет є основоположними конституційно-правовими категоріями, проблема народного суверенітету пов'язана з питаннями прав громадян, співвідношенням держави й громадянського суспільства [21, с. 97–98, 106].

Таким чином, реальне забезпечення прав і свобод людини пов'язане з реалізацією суверенітету українського народу, тобто народний суверенітет лежить в основі розподілу функцій державно-владних структур у питаннях забезпечення основних прав і свобод людини, народний суверенітет має бути перепону бюрократичному свавіллю щодо особи, пріоритетність влади народу лежить в основі контролю за діяльністю органів влади, в тому числі в питаннях забезпечення прав і свобод людини, народний суверенітет є основою взаємодії владних структур у забезпеченні прав і свобод людини [21, с. 110].

В американській доктрині обґрунтовується конституційний принцип невичерпності переліку прав, який означає існування неперелічених прав та свобод, логічним наслідком чого є легітимність захисту свобод тих, кого ущемляють закони, навіть за відсутності їх нормативного закріплення.

Керуючись логікою вищезазначеного підходу та в контексті нашого дослідження права людини на ядерну безпеку, відзначимо, що саме американськими фахівцями було порушено питання про порушення права народу в процесі використання ядерної енергії та незаконного використання ядерної зброї.

Так, в Офіційному звіті про розробку атомної бомби під наглядом уряду США записано, що «внаслідок обмежень, що були накладені вимогами збереження військової таємниці, неможливо було поставити такі питання на обговорення народу чи конгресу. Вони серйозно вивчалися всіма учасниками роботи

і бурхливого дебатувалися вченими; висновки, до яких дійшли вчені, були доведені до відома представників найвищих щаблів влади. Це – не науково-технічні питання, це політичні та соціальні питання, відповіді на які можуть вплинути на багато поколінь людей. Обдумуючи відповіді на них, люди, які займалися Проектом, розмірковували як громадяни США, які суттєво зацікавлені в благополуччі всього людства. Їх обов'язками, як і обов'язками проінформованих високо відповідальних урядових чиновників, було дивитися за межі теперішньої війни і її зброї і передбачити можливі наслідки цих відкриттів. Це – велика відповідальність. У вільній країні, подібній до нашої, такі питання повинні обговорюватися народом, і рішення повинні бути ним прийняті через своїх представників. Це – одна з причин опублікування зазначеного звіту. Він є напівспеціальним, і ми сподіваємося, що люди науки зможуть скористатися ним для того, щоб допомогти своїм співвітчизникам прийти до розумних рішень. Наш народ, для того, щоб розважливо виконати свій обов'язок, має бути проінформованим» [22].

У світлі проаналізованого зазначимо, що осмислення вітчизняних конституційних прав і свобод людини потребує подальшого наукового пізнання. Ми вважаємо, що розуміння конституційних прав і свобод людини не повинно в певній мірі обмежуватися різними варіаціями вчень про суб'єктивні права особи. Видається неповним розглядати конституційні права і свободи людини з позиції якісно іншої категорії суб'єктивного права, яка має їх доповнювати, а не виступати квінтесенцією змісту.

Найбільш вдалими загальним визначенням прав і свобод людини, яке відображає їх універсальний характер та сутність, можна вважати розуміння прав і свобод людини як певних вимог, спрямованих на створення мінімуму необхідних життєвих умов людського існування, запропоноване Лукашевою О.А. [12, с. 19–31]. Звідси впливає обов'язок держави створювати відповідні умови реалізації прав людини, а також визначення ролі держави як гаранта їх забезпечення.

З огляду на це ми доходимо висновку, що імперативами конституційного забезпечення ядерної безпеки виступають права людини на ядерну безпеку, визначені Декларацією про державний суверенітет та Конституцією України. Відтак концепцію права людини на ядерну безпеку спрямовано на покращання становища людини як найвищої соціальної цінності та забезпечення прав людини на ядерну безпеку в системі загального забезпечення прав людини.

Це є глобальною ціллю та завданням системи прав людини, яка сприятиме розвитку конституційних гарантій прав людини, оскільки за своєю суттю конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина являють собою умови, що зобов'язана створити держава для реалізації конституційних прав і свобод своїм громадянам [23, с. 6]. З огляду на умови формування концепції права людини на ядерну безпеку право людини на ядерну безпеку «викристалізовується» з екологічних прав людини. Звідси простежується тісний взаємозв'язок з іншими правами.

Висвітлюючи питання забезпечення прав людини в умовах використання ядерної енергії, необхідно відзначити, що були здійснені численні спроби захистити людство від ядерної небезпеки шляхом припинення розвитку ядерної енергетики та заборони створення ядерної зброї. Саме в цьому аспекті, на наш погляд, проявилися особливості зародження новітніх конституційних колективних прав. З огляду на важкі часи і складності післявоєнного періоду маловірогідним було б адекватне

сприйняття колективних прав тогочасними урядами ядерних держав.

Ми вважаємо доцільним надати правову оцінку діям вчених щодо спроб вплинути на уряди в питаннях відмови від ядерних розробок у розрізі конституційної науки. Адже сучасне конституційне право – це перш за все (і не лише) основи взаємодій особистості, колективу, держави і суспільства, і одна з особливостей сучасного конституційного права – це увага до ролі колективів [24]. З точки зору колективних прав означену антиядерну діяльність оцінено не було.

Заклик до миру та відмови від ядерної зброї було проголошено одинадцятьма найвідомішими вченими світу, які відмовилися з ідейних причин від участі в розробці ядерної зброї, в Маніфесті «Рассела – Ейнштейна» і «Декларації Майнау». Внаслідок цього у світі виник могутній протест вчених проти ядерної війни, що взяли активну участь у Пагуошському Русі, діяльності Канберської Комісії зі знищення ядерної зброї та організації «Коаліція Нової Програми» тощо. У теоретичному плані було доведено, що з воєнної точки зору ядерна зброя перестала являти собою цінність. У 1950 році Стокгольмську петицію про «заборону бомби», ініційована Всесвітньою радою миру, було підписано 500 мільйонами людей з усього світу (проте окремі вчені необгрунтовано оцінюють це як результат стратегічної політики Радянського Союзу в питаннях делегімізації ядерної зброї Сполучених Штатів Америки) [25].

Україна також має свої самостійні історичні витоки наукових думок та ідей, які визначали не тільки перспективи розвитку ядерної енергетики, але й людської цивілізації в цілому. У 1922 році В.І. Вернадський висловлював такі думки про атомну енергію: «Недалекій той час, коли людина отримає у свої руки атомну енергію... Чи зуміє людина використати цю силу, спрямувати її на добро, а не на самознищення? Доросла вона до вміння використати ту силу, яку неминуче повинна дати їй наука?» [26, с. 65]. Сучасні вчені також висловлюють важливу думку з приводу того, що країни, які володіють ядерними технологіями, несуть відповідальність за майбутнє планети [27, с. 258].

Висновки. Усе вищезазначене набуває актуального значення в конституційному контексті з огляду на правовий потенціал конституції та конституційно-правових механізмів як дієвих інструментів забезпечення людства від ядерного апокаліпсису. Можливо, одним із шляхів забезпечення прав людини є встановлення заборони наукових розробок у сфері створення ядерної зброї та встановлення відповідальності для осіб, які ними займаються.

Підсумовуючи вищенаведені наукові думки, слід відзначити, що імперативи конституційного забезпечення ядерної безпеки є принципами регулювання ядерно-правових відносин, гарантування прав людини, які слід розглядати через призму конституційного ладу та забезпечення прав людини на ядерну безпеку, що потребують міжнародно-правового врегулювання.

Література:

1. Грицкевич С.Г. Конституційні екологічні права людини й громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / С.Г. Грицкевич. – К., 2002. – 214 с.
2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник / Р.С. Балакірева. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
3. Мотовиловер Е.Я. Теория регулятивного и охранительного права / Е.Я. Мотовиловер. – Воронеж : Изд-во Воронежского университета, 1990. – 136 с.
4. Чушенко В.І. Конституційне право України / В.І. Чушенко, І.Я. Заяць. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 488 с.
5. Волков В.Д. Конституционное право Украины / В.Д. Волков, Р.Ф. Гринок, Н.С. Щebetун и др. – Донецк : ДонГУ, 2000. – 234 с.
6. Годованець В.Ф. Конституційне право України / В.Ф. Годованець. – К. : МАУП, 2005. – 360 с.
7. Погорілко В.Ф. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / В.Ф. Погорілко – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України: А.С.К., 2003. – 652 с.
8. Рабінович П.М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень) / П.М. Рабінович // Академія правових наук України. – Х. : Право, 1997. – 63 с.
9. Лукашева Е.А. Общая теория прав человека / Е.А. Лукашева, В.А. Карташкин, Н.С. Колесова, А.М. Ларин, И.А. Ледак. – М. : Норма, 1996. – 520 с.
10. Матузов Н.И. Правовая система и личность / Н.И. Матузов. – Саратов : Изд-во Саратовского университета, 1987. – 293 с.
11. Азаров А.Я. Права человека. Новое знание / А.Я. Азаров. – Москва : Общество «Знание» России, 1995. – 252 с.
12. Лукашева Е.А. Права человека и культура / Е.А. Лукашева // Конституция СССР и правовое положение личности. – М., 1979. – С. 19–31.
13. Оніщенко Н. Гендерні дослідження в сучасному суспільстві: проблеми, реалії, перспективи / Н. Оніщенко, С. Береза, Л. Макаренко // Вісн. № 17(254). – 2009. – С. 25–28.
14. Георгіца А.З. Теоретико-методологічні проблеми сучасного конституціоналізму: наукова доповідь / А.З. Георгіца. – Чернівці : «Рута», 2002. – 41 с.
15. Шукліна Н.Г. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні (проблеми теорії та практики) / Н.Г. Шукліна. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 424 с.
16. Кравченко В.В. Конституційне право України / В.В. Кравченко – К. : Атіка, 2000. – 320 с.
17. Колодій А.М. Права людини і громадянина в Україні / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
18. Тодька Ю.Н. Конституційно-правовий статус человека и гражданина в Украине / Ю.Н. Тодька, О.Ю. Тодька. – К. : Концерн «Видавничий ДІМ «Ін Юре», 2004. – 368 с.
19. Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн / А.З. Георгіца. – Чернівці : Рута, 2001. – 431 с.
20. Тодька Ю.Н. Конституційно-правовий статус иностранцев и беженцев в Украине / Ю.Н. Тодька. – Х. : Факт, 1998. – 104 с.
21. Тодька Ю.Н. Конституційне право України: отрасль права и наука / Ю.Н. Тодька, Е.В. Супрунюк. – Симферополь : «Таврида», 1997. – 128 с.
22. Смит Г.Д. Атомная энергия для военных целей / Г.Д. Смит ; перевод с английского под редакцией Г.Н. Иванова. – Москва : Государственное транспортное железнодорожное издательство, 1946 г. – 237 с.
23. Заворотченко Т.М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / Т.М. Заворотченко. – К., 2002. – 19 с.
24. Чиркин В.Е. Индивид и общество : Коллективные конституционные права / В.Е. Чиркин // Право и политика. – 2001. – № 4. – С. 90–93.
25. Nina Tannenwald. Stigmatizing the Bomb : Origins of the Nuclear Taboo // International Security. – Volume 29. – Number 4. – 2005. – Belfer Center for Science and International Affairs. Harvard University. – P. 5–49.
26. Эмельянов В. Ядерная энергия и безопасность государств / В. Эмельянов // Журнал «Международная жизнь». – 1978. – № 3. – С. 65.
27. Гордон Б.Г. Правовые и нормативные основы регулирования ядерной и радиационной безопасности при использовании атомной энергии : учебное пособие по курсу «Безопасность и надежность ЯЭУ» / Б.Г. Гордон ; под ред. проф. В.М. Баранова. – М. : МИФИ, 2000. – 282 с.

Коцюба Р. А. Гарантирование прав человека в контексте императивов конституционного обеспечения ядерной безопасности

Аннотация. Статья посвящена освещению научной мысли о правах человека с учетом правового потенциала Конституции и новейших конституционно-правовых механизмов как действенных инструментов обеспечения безопасности человечества от ядерного апокалипсиса, определению императивов конституционного обеспечения ядерной безопасности как принципов регулирования ядерно-правовых отношений, обеспечения прав человека, которые следует рассматривать через призму конституционного строя и обеспечения прав человека на ядерную безопасность, требующих международно-правового регулирования.

Ключевые слова: ядерная безопасность, императивы, право человека на ядерную безопасность.

Kotsiuba R. Guaranteeing of Human Rights in the Context of Imperatives of Constitutional Ensuring of Nuclear Safety and Security

Summary. The article analyses the scientific research in human rights in view of the legal capacity of the constitution and the constitutional and legal mechanisms as effective tools safeguard humanity from nuclear apocalypse as well as defines the imperatives of constitutional nuclear safety and security as principles of nuclear law relationships, ensuring human rights that should be viewed through light of constitution and human rights to nuclear safety and security, requiring international legal regulation.

Key words: nuclear safety, imperatives, human right to nuclear safety.